

ტრაგიკული 9 აპრილის გენერალ ლეხენდისეული შეფასება

ოცი წელი გავიდა სისხლიანი 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ. ამ დროის მანძილზე ბევრი დაინერა. თითქოს მოვლენებიც იქნა შეფასებული, მაგრამ სამწუხაროდ ბევრი ფაქტი ჯერაც უცნობი და შეუსწავლელია, ან არაობიექტურად არის შეფასებული ავტორთა მიერ. ერთ-ერთ ასეთ ავტორად გვევლინება გენერალი ალექსანდრე ლებედი.

გასული საუკუნის ბოლოს რუსულ პოლიტიკურ არენაზე გენერალმა ლებედმა საკმაოდ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. ყოფილ სსრკ-ს ტერიტორიაზე არსებული ცხელი წერტილების ჩაქრობაში „დაოსტატებულ“ გენერალს საკუთარი შეხედულებანი გააჩნდა „დერჟავასა“ და მისი მომავლის შესახებ.

ამდენად, საინტერესოდ ჩავთვალეთ გენერალ ალექსანდრე ლებედის 1995 წელს დასტამბული წიგნის „გული შემტკივა სამშობლოსათვის“ (За державу обидно...) შეფასება.

წიგნი გამომცემლობა „მოსკოვსკაია პრავდამ“ გამოსცა და წინ რუსეთის მწერალთა კავშირის წევრის ვლადიმერ პოლუშინის ვრცელი წინასიტყვაობა წაუძღვარა. წინასიტყვაობის სათაურიც კი ნათლად გვიჩვენებს სიმპათიას წიგნის ავტორის მიმართ. აღმშენებელთა დროც დადგებაო, წერს პოლუშინი და აღწერს 1992 წლის დნესტრისპირეთის ზაფხულის ცხელ დღეებს, რომელმაც დერჟავას ასობით გვამი, ათასობით დაჭრილი და ათიათასობით ლტოლვილი მოუტანა. მაშინ მე-14-ე რუსული არმიის გენერალი ნეტკაჩევი თავის შტაბს შეეფარა. რუსული არმია უდიდეს სირცხვილს ქამდა დნეპრისპირელი ნაციონალისტების წინაშე, რომ გულადი გენერალი ლებედი არ გამოჩენილიყო.

რაც შეეხება თავად წიგნს, იგი მემუარული ხასიათისაა და ცოტა არ იყოს, მხატვრული ელფერიც დაჰკრავს. ლებედი თავისი ცხოვრება-მოღვაწეობის აღწერის ფონზე საკუთარ პოლიტიკურ შეხედულებებსაც გვაცნობს. ჩვენთვის ამ წიგნიდან ყურადსაღები

კავკასია და კერძოდ კი, საქართველოში დატრიალებული ბატალიების ლებედისეული შეფასებაა. აქვე დავძენთ, რომ საკმაოდ ვრცელი, 465 გვერდამდე ნაშრომი, ალექსანდრე ლებედის ბავშვობიდან, ბებია-ბაბუის მოღვაწეობიდან და სამშობლოს წინაშე მათი დამსახურების მოთხრობიდან იწყება და მისი გმირის ცხოვრების თითოეულ ეტაპს საკმაოდ დანვრილებით აღწერს. ჩვენთვის ყველაზე უფრო საინტერესო 9 აპრილის მოვლენებისადმი რუსი გენერლის დამოკიდებულებაა, თანაც ისეთი გენერლისა, მისი ერის დიდ ნაწილს ქვეყნის იდეების გამგებლად და დერჟავის გადამრჩენად რომ მიაჩნია.

ლებედი დასაწყისშივე უმხელს მკითხველს, რომ სსრკ-ის მთელ ტერიტორიაზე შეიარაღებული „ბორიალი“ აზვირთებული ხალხის დასაწყნარებლად, არცთუ სასიამოვნო საქმეა; თანაც, თურმე ეს ხეტიალი ჯარისკაცთა სამხედრო მომზადებას აყენებს ზიანს და არც მათი პოლიტიკური აზროვნებისათვის ყოფილა სასარგებლო. „ძალიან ძნელია, აუხსნა ჯარისკაცს, რა დაემართა ხალხთა მეგობრობას, რა ჭირი შეეყარა ინტერნაციონალიზმს და რატომაა, რომ ეროვნულმა საკითხმა, რომელიც კარგა ხნის წინ დავხურეთ, მინა მივაყარეთ და მეგონა მორჩა, ისევ წამოყო თავი. ახლა კი ამ დიდი ძმობის, ერთი ნაწილის, რომელსაც საბჭოთა ხალხი ჰქვია, მეორისაგან დაცვა გახდა საჭირო“.

ამ წიაღსვლის შემდეგ იგი თბილისის ამბების დეტალურ აღწერაზე გადადის.

წინასიტყვაობის ავტორ-მწერლის თვალს ცრემლი მოსდგომია და შვებით ამოუსუნთქავს ლებედის ასეთი სიმამაცის გამო: „ჯერ კიდევ ცოცხალია ჩვენი მძლავრი იმპერია, ჯერ კიდევ გვყავს პატრონი, როდი დავობლებულვართ“. ლებედი მაშინ წლის ადამიანად იქნა დასახელებული და არც ერთ სხვა კონფლიქტს ყოფილ სსრკ-ს ტერიტორიაზე ასე კარგი გადაწყვეტა არ ჰქონია, როგორც დნეპრისპირეთში. ამის მიზეზად კი ავტორს ის მიაჩნია, რომ ლებედი ერთია, კონფლიქტი კი უამრავი! [1, 5].

დნეპრისპირეთამდე მას ასეთი ხანძრები სუმგაითში, ბაქოსა და თბილისში ჩაუქრია (იგულისხმება 9 აპრილი). ბალტიისპირეთშიც მოხვედრილა და 1991 წლის აგვისტოს პუტჩის შუაგულშიც. და ყველა ამ სიტუაციაში ისე ეჭირა თავი, როგორც ნამდვილ რუს ოფიცერს ეკადრებოდა – აღნიშნავს პოლუშინი. მისი ხელმძღვანელობით მე-14 არმია რუსეთში საუკეთესოდ იქცა, ხოლო ურთულეს სიტუაციებში ლებედის მიერ დამოუკიდებლად მიღებული გადაწყვე-

ტილებები - ყველაზე ფხიზლად სწორ და სამშობლოზე ზრუნვით აღსავსედ იქნა მიჩნეული - წერს წინასიტყვაობის ავტორი [2, 8].

იმდენად დიდი ყოფილა ამ გენერლის ღირებულებები, გრაჩოვს მისი უშინოდა კიდევცო. ამიტომ შორეულ დნეპრისპირეთში გადაკარგა, ასეთი მსხვილი პოლიტიკური და სამხედრო ფიგურა რომ რუსული სახელმწიფოს ხელმძღვანელ ეშელონებში არ მოხვედრილიყო. მაგრამ ლებედმა იქიდანაც მოახერხა ყურადღების ცენტრში ყოფნა და მრავალი პოლიტიკური პარტიისა და მოძრაობის გულის მონადირება.

წინასიტყვაობის ავტორის თქმით, „ლებედი ლაკმუსის ქალაქადია, თანამედროვე რუსული საზოგადოების სინდისის გამოსამჟღავნებლად, ხოლო, როგორც რუსეთში ხელისუფლების კრიზისი დგება, მაშინ იფეთქებს ხოლმე ინტერესი ლებედისადმი. ასე იყო ჩეჩნეთის ომის დროსაც“. პოლუშინის რწმენით, მხოლოდ ლებედს და მისთანებს შეუძლიათ დაუბრუნოს რუსებს ღირსების გრძნობა.

წინასიტყვაობიდან ასეთი ვრცელი ამონარიდი იმიტომ მოვიტანეთ, რომ შთაბეჭდილება შეგვექმნას როგორი შეხედულების არიან ლებედზე რუსეთის ცალკეულ წრეებში.

ნიგნის საკმაოდ ვრცელი ნაწილი, ეთმობა ავღანეთის ამბების აღწერას, ლებედის ხანგრძლივ სამსახურს ამ ქვეყანაში, საბჭოთა ჯარების მიერ ავღანეთის დატოვებას და მოვლენებს, რომლებიც მას წინ უძღოდა.

ცალკე თავი ეთმობა თბილისის ამბებს და მას „თბილისური შფოთი“ ეწოდება. შეიძლება ეს თავი ერთი შეხედვით საინტერესო აღარც იყოს, რადგან მასში 9 აპრილის ამბებია მოთხრობილი, მას შემდეგ კი საქართველოში იმდენი რამ მოხდა და იმდენი უბედურება დატრიალდა, ის ამბები, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ნაკლებმნიშვნელოვანიც კი გახდა. მაგრამ აქ, ჩვენი აზრით, ყველაზე უფრო საინტერესოა მოვლენებისადმი რუსი გენერლის დამოკიდებულება.

ლებედი განაგრძობს თხრობას: „5 აპრილს სიტუაცია თბილისში გამძაფრდა. მის დასაწყნარებლად საქართველოს მაშინდელი ცეკას პირველი მდივნის პატიაშვილის თხოვნით, თბილისში ჯარის შეყვანა გადაწყდა, საჰაერო-სადესანტო დანაყოფები კარგად იყო დაკომპლექტებული. დავალება მიიღო ყოფილმა „ბაგრამ-ავღანეთის“, ამ დროისათვის კი 104-ე საჰაერო-სადესანტო დივიზიამ, რომლის მუდმივი დისლოკაციის ადგილი განჯაში მდებარეობდა. თბილისში ამ დივიზიის შემადგენლობაში მყოფი 345-ე საპარაშუტო-სადესანტო პოლკი გაფრინდა. ხალხი რომელიც, ლებედს თუ დავუჯერებთ, ბედისწერისაგან იყვნენ განწირულნი, ფაქტიურად უბედურნი დაი-

ბადნენ. 1979 წელს პირველი შევიდნენ ავღანეთში და 1989 წლის თებერვლის ჩათვლით იბრძოდნენ იქ. თან, თურმე უიმათოდ არც ერთი, ყველაზე მცირე ოპერაციაც კი არ ჩატარებულა. აი, ასეთი ხალხი გამოუგზავნიათ თბილისში. ლებედი იმასაც დასძენს, ყარაბახს, ბაქოსა და სუმგაითის ამბებს თუ გაიხსენებთ, მიხვდებით, განჯაში გადმოსვლით როგორ „გაიუმჯობესეს“ მდგომარეობა. ამ წიგნის დაწერის მომენტისათვის კი ეს პოლკი უკვე აფხაზეთში, გუდაუთაში ყოფილა დისლოცირებული.

დავალემა ასეთი იყო: „თავისი გამოცდილი ხიშტებით დაეცვათ პატიაშვილის მორყეული რეჟიმი. პოლკი დავალეხას არ შეუშინებია, რადგან ბრძოლის კოლოსალური გამოცდილება გააჩნდა. და აი, ერთ ღამეში გადალახეს 320 კმ. განჯიდან თბილისამდე და მთავრობის სახლის მისადგომებთან განლაგდნენ. არც მათი სულიერი მდგომარეობის აღწერა ავინყდება ლებედს. „სულ ორი თვის გამოსულები იყვნენ ავღანეთიდან, მოხვდნენ განჯაში, სადაც არც ბინები დახვდათ და არც ყაზარმები, საშუალებაც ცოტა ჰქონდათ და თავს იმტვრევდნენ, როგორ აენყოთ ცხოვრების პირობები, ამ დროს კი ასეთი „საყვარელი“ პოლიტიკურ-ჟანდარმული დავალემა მიიღეს“ [3 280].

პოლკმა ბლოკირება გაუკეთა მთავრობის სახლისა და მის წინა მოედნის მისადგომებს, სადაც უკვე მეორე დღე იყო (ხანგრძლივობა აშკარად ეშლება) მძვინვარებდა, სამხრეთული, ცხელი, ნერვიული მიტინგი. მოედნის მისადგომები სატვირთო მანქანებით იყო ბლოკირებული, რომლებიც საამშენებლო ქვა-ღორღით იყო სავსე და ასეთი ბარიკადების უკან იდგნენ ბოევიკები. სულ სხვადასხვა ჯურის (ამას ქართველებზე წერს), სოციალური წარმოშობის. თანაც, რაც ხელში მოხვდათ, იმით შეიარაღებული. პოლკმა, რომელიც ათი წელი იბრძოლა ავღანეთში, სიკვდილის ფასიც იცოდა და სისხლისაც, ამიტომ არაფერს ჩქარობდა. ისინი ბრძოლაში პროფესიონალები, სასტიკები და დაუნდობლები იყვნენ, მაგრამ აქ მონინააღმდეგეს ვერ ხედავდნენ, ესენი ხომ მათი გონებაარეული ძმები იყვნენ. თანაც დავალემაც ისეთი ბუნდოვანი იყო, როგორც გორბაჩოვის ეპოქას ახასიათებდაო. ლებედი განაგრძობს თხრობას: „მიტინგზე ვნებები კიდევ უფრო მძაფრდებოდა. მასში მონაწილეობდნენ ორივე სქესის, სულ სხვადასხვა ასაკის ადამიანები. მთავრობის სახლის წინ, გაზონებზე იწვნენ მოშიმშილენი, არაქათგამოცლილი. ჯარისკაცები იცდიდნენ. მოედანზე კი მოისმოდა სიტყვები: „თავისუფლება“, „ოკუპანტები“, „დამოუკიდებლობა“, „ძაღლები“, „ნათერთი“. ჯარისკაცები ტუჩებს იკვნეტდნენ და ითმენდნენ. შემდეგ კი ლებედი მკით-

ხველის გულისამაჩუყებელ მონოლოგს იწყებს: „შენ, ჯარისკაცო, კეთილსინდისიერად, სიცოცხლის დაუზოგავად იბრძოლე სადაც სამშობლომ გაგგზავნა, ოფლსა და სისხლში ცურავდი ათი წლის მანძილზე, მაინც ღირსებით დაბრუნდი მშობლიურ მიწაზე და აქ ძაღლიშვილსა და ოკუპანტს გეძახიან. ასეთი უსამართლობისაგან სული შეეხუთებოდა კაცს, მაგრამ მაინც წყნარად ყოფილან. თურმე მათი ასეთი თავშეკავება, ეს მამაცი, რუსი ჯარისკაცები ხელს არ აძლევდათ მიტინგის მომწყობთ. ყოველ რევოლუციასა თუ კონტრრევოლუციას ხომ განტევების ვაცები სჭირდება, რომლებიც საკუთარი სისხლით მორწყავენ მათ ბრძოლას, მიტინგის მომწყობებმა გათვალეს, პროვოკაციული დეტალები, წვრილმანები მალე მიეცემა დავიწყებას, უფრო ზუსტად კი, რევოლუციის იდეოლოგთა მიერ იქნება რეტუშირებული, მსხვერპლი კი დარჩება. დარჩებიან როგორც სიმბოლოები, მოწოდება შურისძიებისათვის. და, აი, ჯარისკაცებისაკენ გაფრინდა არმატურის ნაჭრები, ქვეები. ისინი კი თურმე მოთმინებით იტანდნენ ამ სეტყვას, გაჰყავდათ დაჭრილები. მაგრამ სეტყვის ნაკადი კი არ იკლებდა, იმატებდა. ამიტომ რაიმე გადაწყვეტილების მიღება გახდა საჭირო. მიტინგზე პანიკის გამონწვევამ მომიტინგეთა უზარმაზარი ტალღა შეატორტმანა ერთი ბოლოდან მეორემდე, რამაც თურმე ჭყლეტა გამოიწვია, და 18 ადამიანის სიცოცხლე იმსხვერპლა. მათ შორის 16 ქალია. მიტინგი დაიშალა, მაგრამ ეს მხოლოდ დასასრულის დასაწყისი იყო – წერს ლებედი.

შემდეგ კი კვლავ წიაღსვლას აკეთებს მომავალში: ამის შემდეგ იქნება ზვიადი ირმის თვალებით, გესტაპო ზვიადის დროს, დამწვარი და დაცხრილული რუსთაველის პროსპექტი, სამხრეთ ოსეთი, აფხაზეთი, ომი ერთმანეთის და ყველას წინააღმდეგ, ათასობით მსხვერპლი, მაგრამ ეს მსხვერპლნი უკვე, აღარავის დააინტერესებს. თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, სუვერენიტეტი, სიცივედ, შიმშილად, უფულობად ექცევათ, აყვავებული ქვეყნების დანგრევად და ცხოვრებასაც ათწლეულებით ჩამორჩებიან. „დიდ დამპყრებელს“ შევარდნაძეს, ნახევრადდანგრეული თბილისი შერჩენია ხელთ, სადაც გაზი, წყალი, ელექტროენერგია ოცნების სფეროსდა განეკუთვნება, მაგრამ ეს მომავალში უნდა მოხდეს, ლებედი კი კვლავ აპრილის იმ დღეებს უბრუნდება.

ჯერ კიდევ 9 აპრილია. ჩემს დაქვემდებარებაში მყოფი დივიზია განგაშის ხმაზე ადგა, აეროდრომისაკენ გაემართა და მზიურ საქართველოს მიაშურა. თავად ლებედი პირველივე თვითმფრინავით ჩამოფრენილა. რუსი სამხედროები თურმე ჩვეულ სამუშაოს ყოველგვარი აყალ-მაყალის გარეშე შეუდგნენ. წყნარად აწყობდნენ საბ-

რძოლო მოწყობილობებს, ტვირთავდნენ იარაღს, ერთი სატრანსპორტო თვითმფრინავი გეგმის გარეშე დაჯდა და მისი შიგთავსიდან ორი გრძელზე-გრძელი სამთავრობო რიგი გამოცურდაო, საინდანაც რამდენიმე ადამიანი ჩამოვიდა. პირველი კი თურმე სსრკ ცკის პოლიტიბიუროს ნევრი, საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი შევარდნაძე მოდიოდა. მათ საკმაოდ მრავალრიცხოვანი ჯგუფი დახვედრია, მცირე ხნის საუბრის შემდეგ კი მანქანებში ჩასხდნენ და წყვდიადში გაუჩინარდნენ.

როგორც ვხედავთ, გეგმის გარეშე ორი კი არა, ერთი თვითმფრინავი ჩამოსულა. და თანაც ერთი თვითმფრინავიდან ორი სამთავრობო „ზილი“ გადმოუტანიათ. გამოდის, რომ ედუარდ შევარდნაძესთან ერთად მეორე მაღალჩინოსანიც ყოფილა. რაც მთავარია აღწერილი სურათიდან სრულიად არ ჩანს, რომ ე. შევარდნაძე ინკოგნიტოდ ჩამოსულა. ნიგნის მომდევნო გვერდზე აღნიშნულია, რომ გვიანი დრო იყო, ღამე 9 აპრილიდან ათამდე. ერთი სიტყვით, სრულ გაუგებრობასთან გვაქვს საქმე. აქედან უნდა დავასკვნათ, რომ თანამედროვე ბონაპარტობის რუს მაძიებელს ან მეხსიერება ლალატობს ანდა წიგნად გამომცემელმა ჟურნალისტმა თუ მწერალმა ბევრი რამ აურია თხრობიდან [4, 67].

ლებედი და მისი დივიზია თბილისში 9 აპრილის მოვლენების შემდგომ წესრიგის დასამყარებლად ჩამოვიდა. მაშინდელი შთაბეჭდილებები კი ასეთია: „როცა ჯარისკაცთა კოლონები ჩაბნელებული ქუჩებით დანიშნულების ადგილისაკენ მიმყავდა, გამაოცა ქალაქის ჩამკვდარმა გარეგნობამ. არც ერთი გამვლელი, მილიციელი, ძაღლიც კი არსად ჩანდა და მაშინ ვიფიქრე ამ ქალაქმა და მასში მცხოვრებმა ადამიანებმა დასაშვების ზღვარს გადააბიჯეს, საბედისწერო ხაზი გადალახეს და მზად არიან თავით შევარდნენ სისხლსა და ბრძოლის ორომტრიალში, მათ ველარავინ დააკავებდაო [5, 285].

დილით დაიწყო ალიაქოთი. როგორც მოგვიანებით გამოირკვა ჯარის შეყვანას პატიამვილი ითხოვდა დაჟინებით. მისი ზარების შემდეგ არც მეტი, არც ნაკლები, თბილისში სამი დივიზია ჩაფრინდა. ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის გენერალი, როდიონოვი კატეგორიული წინააღმდეგი ყოფილა ჯარების შეყვანისა, რადგან თურმე ჯერ კიდევ 1989 წლის მარტში სსრკ უმაღლესი საბჭოს არჩევნებზე როდიონოვს თბილისელთა 96%-მა მისცა ხმა და არ სურდა ამ ნდობის გაცრუება. ლებედის დახასიათებით როდიონოვი ერთ-ერთი უგანათლებულესი, უჭკვიანესი, სამხედრო პირი ყოფილა, მაგრამ ცეკას პირველ მდივანთან შედარებით, გენერალი უძლური აღმოჩნდა. 9 აპრილის შემდეგ გენერალს თუნდაც იმიტომ სახავდნენ ყვე-

ლაზე დიდ დამნაშავედ, რომ გენერალი იყო. ცოტა მოგვიანებით, გორბაჩოვმა გაუბედავად აღიარა, სისულელეა გენერლის დადანაშაულება, მაგრამ ვერას გახდა. მაშინ კი იმ აპრილის დღეებში თბილისი სავსე იყო წარწერებით: „როდიონოვი მკვლელი“, „სიკვდილი მკვლელ როდიონოვს“. გაისმოდა მისი მოხსნის მოთხოვნები, სასამართლოზე გადაცემასაც ითხოვდნენ. ლებედს მიაჩნდა, რომ როდიონოვს მაშინვე ცხელ კვალზე შეეძლო თავის გამართლება და სხვების დანაშაულის მხილება, მაგრამ ის, რომ მან ეს არ გააკეთა მის დიდბუნებოვნებაზე მეტყველებსო.

ვნებები მძაფრდებოდა და დუღდა თბილისში. სამი დივიზიის იქ ყოფნა მართლაც რომ დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა და ვნებების გამძაფრებასაც სწორედ ეს უწყობდა ხელს. ბევრი რამ დარჩენია მოსაგონებელი ლებედს იმ დღეებიდან, მაგრამ მხოლოდ ორ მომენტზე შევჩერდები, სადაც მისი აზრით, ქართველების ხასიათია წარმოჩენილი.

სამეთვალყურეო ერთ-ერთ ობიექტს შევარდნაძის რეზიდენცია წარმოადგენდა. მის დასაცავად კი ნაბრძანები ყოფილა საპარაშუტო-სადესანტო როტისა და არანაკლებ ხუთი საბრძოლო მანქანის გამოყოფა. იქ სკანდალი მომხდარა, რეზიდენციაში კულიმინაციურ მომენტში მივედიო - წერს ლებედი.

მანქანები და ხალხი, როტის მეთაურმა, კაპიტანმა ლევენსონმა რამდენადაც შეიძლებოდა სწორად განალაგა, ხოლო გაუგებრობები, რომელშიც ლებედი მოხვედრილა, თურმე იმაში მდგომარეობდა, რომ სამი გაურკვეველი წარმოშობის პოლკოვნიკი, გაცხარებით უმტკიცებდნენ ლევენსონს სკვერში სანგრების გათხრის აუცილებლობას. ლევენსონი კი საპასუხოდ უმტკიცებდა, რომ მანქანა სანგარშიც რომ ჩაესვათ, 50 მეტრზე შორს მაინც ვერ ისროდა, ესეც არ იყოს, ტანკების თავდასხმა შევარდნაძის რეზიდენციაზე სულაც არ იყო მოსალოდნელი. ეს სანგრები მხოლოდ ამ ლამაზ სკვერს დაამახინჯებსო. მაგრამ ერთ კაპიტანს სამი პოლკოვნიკის გამკლავება უჭირდა. როდესაც ლებედის ვინაობა გაუგიათ ახლა მას დაუწყეს თურმე მტკიცება, რომ იგი პირადად იყო პასუხისმგებელი შევარდნაძის ძვირფას სიცოცხლეზე. ლებედს კი რჩევა მიუცია - სხვის საქმეში ცხვირს ნუ ჩრით, შევარდნაძის სიცოცხლეს არავინ მეკითხება და ხუთ წუთში იმ ადგილიდან გაქრობა უბრძანებია, შემდეგ ლებედი ამ თემაზე ვრცელ მსჯელობას იწყებს. კაპიტან ლევენსონთან დღეში ხუთი-ექვსი სამხედრო თუ სამოქალაქო პირი მოდიოდა და ვისაც არ ეზარებოდა ყველა ჭკუას არიგებდა, როგორ დაეცვა ედუარდ შევარდნაძე. რას ვიზამთო, წერს ლებედი, ჩვენ ხომ საბჭო-

თა ქვეყანა ვართ და რჩევის მიცემის უფლება ყველას აქვს, ჩვენც ვალდებული ვართ ყველას მოვუსმინოთ, მაგრამ საკუთარი შეხედულებებისამებრ, ანდა უფროსების ბრძანებებისამებრ გადავწყვიტოთ.

როტის მეთაურს თავისი გულისტკივილი იმის გამოც გამოუთქვამს, რომ ამ რამდენიმე დღის განმავლობაში, რაც აქ მდგარან, შევარდნაძეს თურმე არც ღიმილით, მისალმებით, თავის დაქნევითაც კი არ გაუბედნიერებია არცერთი ჯარისკაცი თუ ოფიცერი. ჩვენ მისთვის არარაობას წარმოვადგენდით, ამაზე ლებედს დაურიგებია ისინი, თქვენც იგივეთი უპასუხეთო.

კიდევ ერთ საინტერესო მოგონებად ლებედს თბილისელებთან საუბრები მიუჩნევია, რომლებიც მისი თქმით ერთნაირად, მსგავსი შაბლონით მიმდინარეობდა ყოველდღე, რასაც ამ სამხრეთული ქალაქების თავისებურებად აღიქვამს. საკმარისია რამდენიმე წუთი ქუჩაში ვინმესთვის პასუხის გასაცემად შეჩერდე, უმაღლესი უზარმაზარი ბრბო შემოგეხვევა და ლამის მიტინგი გაჩაღდება. იწყება ყაყანი. ლებედი კი ხალხს აფრთხილებდა - თუ წყნარად არ მესაუბრებით და ასეთ აურზაურს გააგრძელებთ, არცერთ თქვენ კითხვას არ ვუპასუხებ და წავალო. და ისინიც მაშინვე ჩუმდებოდნენ. ხალხი კი თურმე გაზეთ „ზარია ვოსტოკას“ უფრიალებდნენ. აი აქ წერია, თქვენმა ჯარისკაცმა 71 წლის მოხუც ქალს სამ კილომეტრზე სდია და სასანგრე ნიჩბით აჩეხაო. ბრბო ამაზე წყევლა-კრულავით გვავესებდა. მაგრამ ლებედი ხელად აჩუმებდა თურმე ხალხს, რა მოხუცი იყო ასეთი, სამ კილომეტრზე სირბილი რომ შეეძლოო, ან ის ჯარისკაცი ვინ იყო, ამოდენა მანძილის გარბენა რომ დასჭირდა 71 წლის მოხუცის დასაჭერად?. შემდეგ კი ისევ ამძაფრებდა მოვლენებს. სტადიონზე ხომ არ გარბოდნენ, ნუთუ სამი კილომეტრის მანძილზე ერთი ქართველი მამაკაცი არ შეხვედრიათ, ქალი რომ ჯარისკაცის კლანჭებიდან ეხსნა. ლებედის თქმით, „ხალხი მომენტალურად ჩუმდებოდა და ვერაფერს ვერ მეუბნებოდნენ“.

„იმათ კიდევ ერთ პრეტენზიას ვაქარნლებდი“. ყველანი თურმე იმას ეკითხებოდნენ, მოედანზე რატომ მოგვწამლეთო. ლებედს ამ კითხვაზე კონტრკითხვა გამზადებული ჰქონდა, ფაშისტებისა და კომუნისტების სხეულზე სანამლავი ისევე თუ მოქმედებს, როგორც ჩვეულებრივ ადამიანებზე. ცინიკურად და დამცინავად წერს, კარგა ხანს გააზრებას უნდებოდნენ, ანატომიის კანონებს გაიხსენებდნენ, ბოლოსდაბოლოს კი ასკვნიდნენ, რომ ფიზიოლოგიას და იდეოლოგიას არავითარი კავშირი არა აქვს. მაშინ კი ლებედი კითხვას აბრუნებდა. „თუ მე სანამლავს გავუშვებ, თქვენთან ერთად დავიღუპები,

რა თქმა უნდა, აირწინალებს თუ არ გამოვიყენებ, ხომ ასეაო, ხალხი უხალისოდ მეთანხმებოდა“. ლებედი კი ბოლოს გამარჯვებას ზეიმობდა. იქ ხომ არცერთი აირწინალიანი ჯარისკაცი არ იყო და არავინ მონამლულა. არადა ჩვენ ხომ მშვენივრად ვიცით, რომ 9 აპრილის მონამლულები დღესაც ბევრია თბილისში და „ნელი კვდომის პროცესი“ დღესაც გრძელდება, როგორც მას გერმანელმა ექიმებმა უწოდეს. საშინელებაა ასეთი ცინიკური დამოკიდებულება ავბედითი 9 აპრილის მიმართ, მაგრამ ეს ხომ ლებედისეული ხედვაა.

ასევე არსებობს უამრავი მასალა იმ ავბედითი 9 აპრილის ღამისა, რომელიც თვითმხილველებს ეკუთვნით. მათ შორისაა ლიტველი ჯარისკაცის წერილი, რომელიც ძალით ჩამოიყვანეს თბილისში უდანაშაულო ხალხის დასახოცად. „... კომმარული ღამე იყო, ჩემს სიცოცხლეში არ დამავინწყდება. როგორ იგრძნობდი თავს, შენი მეგობრების გვერდით რომ მდგარიყავი, მეგობრებისა, რომლებმაც განურჩევლად ყველას ნიჩბებით დაუწყეს ჩეხვა, ნიჩბებით, რომლებიც 10 მეტრის სიშორიდან ხეში შეიძლება ჩაარჭო. რამდენი სისხლი, ტირილი, ყვირილი, კვნესა გესმის, მაგრამ ვერავის შველი.

ლებედის ხედვისაგან განსხვავებით რეალური სურათი ასეთი იყო: ჯარისკაცები ექიმებს დაზარალებულებთან არ უშვებდნენ, რომ დახმარება აღმოეჩინათ. ხელს ვერავინ უშლიდა საბჭოთა არმიის „გმირ“ მებრძოლებს, რომლებიც ნიხლით სცემდნენ უმწეო ადამიანებს.

ძლიერ მოქმედი, მომწამლავი ნივთიერების გამოყენების ფაქტს სამხედროები 24 დღის განმავლობაში უარყოფდნენ და აღიარეს მხოლოდ 1989 წლის 3 მაისს („ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1989, 16 მაისი). დადგინდა, რომ სამხედროებმა გამოიყენეს მრავალი სახეობის „ჩერიომუხა“, რომლის შემადგენლობაში ძირითადად შედის ცრემლმდენი მომწამლავი ნივთიერება - ხლორაცეტაფენონი (ქაფი), აგრეთვე გამოყენებული იყო მეორე ძლიერი გამაღიზიანებელი „სიეს“-ი. ის იმდენად ძლიერ მოქმედებს ორგანიზმზე და იმდენ გართულებებს იწვევს, რომ აშშ იძულებული გახდა მოეხსნა იგი შეიარაღებიდან [6, 66].

ლებედი სიამაყით აცხადებს, რომ გაზი თუ გამოვიყენეთ რატომ ჯარისკაცები არ მოინამლნენო? მათი აზრით მაშინ აირწინალი უნდა ჰქონოდათ სამხედროებს. მაგრამ ისინი ფალსიფიცირებულ ინფორმაციას გვანვდიდნენ. როდესაც ვლასპარაკობთ გაზებისა და აირწინალების შესახებ არ უნდა დაგვაავინწყდეს, რომ ჯგუფ B-ს გაზის „ზარიას“ ხმარებისას თავდაცვის ძირითადი საშუალება არის

სპეციალური აბები, რომლებიც ინდივიდუალური თავდაცვის აფთიაქში ინახება და რომელსაც გაზის ხმარებამდე ერთი საათით ადრე ლებულობენ.

სავარაუდოა, რომ ჯარისკაცებს, რომლებმაც გამოიყენეს ქიმიური იარაღი, თვითონ ჰქონდათ ანტიდოტი. ისინი იმასაც ამტკიცებდნენ, რომ გამოყენებული გაზი ხანმოკლე მოქმედებისა იყო. სინამდვილეში კი პირველ საშუალო სკოლაში ტრაგედიიდან მეთორმეტე დღეს მოინამლნენ სარდაფში ჩასული გოგონები. ანალოგიური ფაქტები განმეორდა თეატრალურ ინსტიტუტში [7 55].

ლებედი კი ისევ აგრძელებს წიაღსვლას. ბრბო კი თურმე აღშფოთებული გუგუნებს, გორბაჩოვსა და პატიაშვილს წყევლის და რუსების ერთიანად აკუნვას მოითხოვს. ამ შავ სამხრეთულ თვალებში უზარმაზარ სიძულვილს ვკითხულობდი. მაგრამ ლებედი დარწმუნებულია, რომ თავისი ლოგიკური მსჯელობით ქართველთა სულ გადმობირებას თუ არა, ჩაფიქრებას მაინც ახერხებდა.

სამაგიეროდ ასაკოვანი ქართველი მუშებიც დამახსოვრებია, ჭალარა წვერ-ულვაშითა და წარბებითაც კი, ნაშრომი, დაკორძილებლებიანი. თქვენ (ე. ი. რუსის ჯარი) არ ნახვიდეთო, ეხვეწებოდნენ ლებედს. თქვენ რომ აქედან ნახვიდეთ დავიღუპებით, საზიზღარ ნაციონალისტებს ჩაუფარდებით ხელში. ლებედის კომენტარით: ჭკვიანი, გონიერი ქართველი მუშათა კლასი ჯერ კიდევ იმ დროს პოლიტიკაზე უფრო შორს იხედებოდაო.

საქართველოში ლებედს სომხებისა და აზერბაიჯანელებისადმი ქართველთა ქედმაღლური, ამპარტავნული დამოკიდებულება გახსენებია: „სულელები, რას იყოფენ ვერ გაუგიათ, ტყუილად მომობენ“ - ამბობდნენ თურმე მაშინ ქართველები, რომლებსაც წინ მარტო 9 აპრილი კი არა, სამხრეთ ოსეთი, აფხაზეთი, სამოქალაქო ომი ელოდათ. თავის თბილისურ ეპოპეას კი, ლამის არის ავღანეთის თავგანწირვას უტოლებს ლებედი. სიკვდილი ყოველ წუთს მოსალოდნელი იყო. მის „უაზს“ თურმე ნამი-ნამს აგურები, ქვები ხვდებოდა. არადა, გაიხედავდი და ირგვლივ 9 სართულიანი სახლები იყო ჩამწკრივებული, ეტყობა ლოჯებიდან გვისაფრდებოდნენ.

ლებედის დიდ გულისტკივილს ინვევდა თურმე საცოდავ ოფიცრებს ქვებს რომ ესროდნენ და სასწაულებრივად გადაურჩებოდნენ ხოლმე სიკვდილს. იმაზეც ტკენია გული ორჯონიკიძის ხუთმეტრიანი ძეგლი ტუშით და საღებავებით, რომ მოთხვარეს და განმენდა რომ ველარ მოხერხდა, მალულად დამალეს შუალამეზე და უცნობი მიმართულებით გაუყენეს გზას.

თბილისი ლებედს დამახსოვრებია შიმშილის, სიძულვილის ქა-
ლაქად, ასეთია ლებედისეული „თბილისური შფოთის“ შეფასება,
რომელსაც ლებედის ვრცელი წიგნის ერთი თავი ეხება.

ერთი სიტყვით, ალექსანდრე ლებედის წიგნის „გული შემტკი-
ვა სამშობლოსათვის“, XV თავი სათაურით „თბილისური შფოთი“,
არასანდო საისტორიო წყაროა და მასზე დაყრდნობა ცხადია არ შე-
იძლება, მაგრამ ჩვენ მაინც საჭიროდ ჩავთვალეთ ფართო საზოგა-
დოებისათვის გაგვეცნო იგი, რამეთუ აქ ნათლად ჩანს, რუსეთის
„საამაყო“ შვილის ლებედის დამოკიდებულება 9 აპრილის ტრაგედი-
ისადმი, რომელიც ნათლად უსვამს ხაზს მის სიძულვილს და არაო-
ბიექტურობას ქართველი ხალხისადმი.

ლებედი 2002 წლის 28 აპრილს დილის 7 საათზე დაიღუპა ვერ-
ტმფრენის კატასტროფის დროს.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. Лебедь А., За державу обидно..., М., 1995.
2. Полушин В., Традет время созидателей, М., 1995.
3. ლებედი ა., თბილისური შფოთი, მოსკოვი, 1995.
4. ყორანაშვილი გ., 9 აპრილი, მითი და სინამდვილე, თბილი-
სი, 2001.
5. ლებედი ა., თბილისური შფოთი, მოსკოვი, 1995.
6. სონლულაშვილი ა., 9 აპრილის სისხლიანი ტრაგედია, თბი-
ლისი, 1999.

Caca Chkhartishvili

*Doctor of History, The Javakhishvili Institute
of History and Ethnology, scientific re-
searcher of the Department of Modern and
Contemporary History*

The Evaluation of General Lebed of the Tragic April 9

Summary

Twenty years have passed since bloody April 9 of 1989. A lot was
written during these years. The events were as if evaluated, but unfortunately
lot of facts are still unknown and are not evaluated yet or are falsely evalu-

ated by certain authors. One of such kind of authors is general Alexander Lebed.

Publishing house „Moskovskaia Pravda“ issued Lebed’s book with wide preface of Vladimir Polushin, a member of The Writers’ Union of Russia. The book is of memoir character with a kind of fiction elements. While describing his own life and activity, Lebed tells us about his political viewpoints. A special chapter „Tbilisi Revolt“ is dedicated to Tbilisi events.